

Foto: VCI | © vege - Fotolia.com

Programatika

pedagogiskeho dźěla Rěčneho centruma WITAJ
w Delnjej a Hornjej Łužicy

Džěławość Rěčneho centruma WITAJ

- nadawk RCW
- zakonje a prawniske rjadowanja

Rěčne planowanje

- statusowe planowanje
 - wuwіće projektow k zwyżanju statusa serbskeje rěče
 - wobdžělenje na mjezynarodnych zarjadowanjach
- korpusowe planowanje
 - zwoprawdženje rěčnych zakładow za šulerjow
 - sobuskutkowanje w rěčnymaj komisijomaj
- planowanje posrědkowanja rěče
 - wuwіće a wudawanja wučnicow a wučbnych materialijow
 - organizowanje a přewjedženje fachowych dnjow a konferencow
 - přewjedženje zwonkašulskich projektow
 - gymnazialnej internataj jako přidatnej rěčnej rumaj
 - socialne dźěło rozšěrja poskitk serbskorěčneje komunikacije

Do přichoda

- wudžěłanje argumentaciskeho materiala
- prezenca serbskeje rěče w digitalnych medijach
- štož njeje přenjoťny nadawk Rěčneho centruma WITAJ
- kubłanskopolitiske nadawki, kotrež RCW spjelnja

Džěławosć Rěčneho centruma WITAJ

Džěławosć Rěčneho centruma WITAJ slěduje systematiskemu spjelnjenju bytostnych nadawkow kubłanja, kotrež zdobom přinošuja k Rěčnemu planowanju.

W Sakskej je rěčny centrum jenička institucija, kotraž zaměrnje serbskorěčne wučbne srědki wuwija a nadžěluje, bjez kotrychž njeby so serbska wučba přewjesć móhła. (W Delnjeje Łužicy je na tutym polu tež Žělanišćo za serbske kubłańske wuwijanje Chóšebuz aktiwne.) We wěstej měrje smy tež produkiski zawod, kotryž džěła na termin zhromadnje z Ludowym nakładnistwom Domowina a Założbu za serbski lud, zo móhli komuny sčasom wučbnicy za swoje šule skazać.

Při našim džěle mamy slědowace zakony a prawniske rjadowanja wobkedźbować: SächsKitaG; SächsSorbKitaG; SächsSchulG; VO des SMK über die Arbeit an sorbischen und anderen Schulen im deutsch-sorbischen Gebiet; Schulbuchzulassungsverordnung; SWG, Bbg SchulG, SWSchulV; KitaG; SGB VIII – KJHG, Lehrmittelverordnung Brandenburg.

Zdobom zasadźujemy so zhromadnje z Domowinu a Serbskim šulskim towarstwom za trěbne prawniske rjadowanja k posrědkowanju a spěchowanju delnjo- a hornjoserbskeje rěče a za zaměrne přepruwowanje a dalewuwiwanje wučbnych konceptow a metodow.

Rěčne planowanje

Slědowace wuwjedženja pokazuja hłowne džěle našeho přinoška k rěčnemu planowanju.

W léće 2013 zarjadowaštej Domowina a Rěčny centrum WITAJ Forum k rěčnemu planowanju z čěžišćom statusoweho planowanja. Wažny rezultat foruma běše za nas, zo smy sej wuwědomili, zo ma so serbska rěč w zjawnym rumje dale rozšěrić, wosebje tež w interneće. Na zakładze koncepcije serbskich institucijow k zwyżšenju prezency serbskeje rěče w nowych medijach dóstawa Założba za serbski lud přidatne srědki za

digitalne projekty. Rěčny centrum WITAJ financowaše z tutych srědkow wuwěće přenjeho serbskeho digitalneho wučbneho srědka za šulerjow Hornjeje a Delnjeje Łužicy Krok po kroku prawje pisać – prawopis & gramatika (2016 - 2018 | 11 lekcijow) / Kšac pó kšacu pšawje pisać – pšawopis & gramatika (2019 - 2020 | 8 lekcijow). Wot lěta 2019 sem wuwuwamy přełožowanski program za delnjo- a hornjoserbšćinu, kiž je wot lěta 2021 zjawnje přistupny pod sotra.app. Kwalitatiwne postupy so běžnje po wšelakich metodach dale realizuja.

Rěčne planowanje je mjezynarodnje připóznaty koncept k wuchowanju a wuwěću mjeńšinowych rěčow, kotryž wopřija tři temy:

Statusowe planowanje počahuje so na připóznaće rěče w cyłym towaršnostnym žiwjenju. Čim wyše připóznaće rěče je, čim bóle to wužiwanju rěče tyje. Připóznaće rěče pokazuje so w njeličomnych formach. Za mjeńšiny su wosebite naprawy trěbne, zo by jich rěč w zjawnosći prezentna a akceptowana była a so w najwšelakorišich medijskich wužiwała.

Korpusowe planowanje koncentruje so na wuwuwanje rěče, bazuje na jeje wšědnym wužiwanju, tež w medijskich. Tak su wšitcy serbsce rěčacy, wosebje pak tež žurnalisća a přełožowarjo, spisowaceljo a wšitcy druzy pisacy stajnje na dalewuwiću rěče wobdźěleni. Wuslědky jich dźěła wotbłyšćuja so w postajenych normach, kotrež namakamy w słownikach a gramatikach. Słowniki a gramatiki su wažne měritko nastupajo wuwuwanje rěče.

Planowanje posrědkowanja rěče nastupa wšitke tomu slůžace institucije, započejó pola swójby přez pěstowarnje, šule, uniwersity a dalše ludowe kubłanišća za dorosćenych.

1. Projekty, kotrež z našeje strony eksplícitnje k zwyżanju *statusa serbskeje rěče* přinošuja, su:

- certifikowanje serbskorěčnych kmanosćow po Zhromadnym europskim referencnym ramiku za rěče w DŁ a HŁ z wotpowědnej webstronu

<https://www.sprachzertifikat-sorbisch.de>.

- Katalog kwalitatiwnych kriterijow za posrědkowanje serbšćiny w dźěćacych dnjowych přebywanišćach w Braniborskej a Sakskej
www.witaj-sprachzentrum.de/files/Qualitätskriterienkatalog.pdf
- moderne digitalne poskitki k wuknjenju serbšćiny w portalu
www.sorbischlernen.de,
- informatiwne webstrony kaž
www.witaj-sprachzentrum.de,
www.sorbische-vornamen.de,
www.forum2plus.de/hornjoserbsce.
- Wosebite připóznaće młodeje ekscelency w delnjoserbšćinje.

Z digitalnymi wučbnymi srědkami słuži RCW statusej serbskeje rěče přez načasnosť a atraktiwnosć za młodu generaciju.

2. Jako přinošk ke *korpusowemu planowanju* zwoprawdźeja so rěčne zakłady za šulerjow zakładnych a wyšich šulow kaž tež gymnazija a dalšich wužiwarjow. To stej aktualnje

- projekt Přeložowanski program za delno- a hornjoserbšćinu pod sotra.app,
- wuwće Němsko-serbskeho šulskeho słownika za analogne a digitalne wozjewjenje.

Publikacije RCW słuža tež k rozšěrjenju online-słownika www.soblexx.de a słownikow pod www.hornjoserbsce.de. Nimo toho skutkuja zastupjerjo rěčneho centruma w Rěčnymaj komisijomaj Delnjeje a Hornjeje Łužicy sobu.

3. K zwyżnjenju kwalitty *posrědkowanja serbšćiny* w zakładnych a wyšich šulach kaž tež na gymnaziju słuži zakładny a wosebje wobšěrny nadawk Rěčneho centruma WITAJ – wuwće a zhromadne wudawanje wšitkich wučnicow a wučbných materialijow z Ludowym nakładnistwom Domowina a Žělanišćom za serbske kubłańske wuwijanje Chóšebuz.

Wot lěta 2016 sem maja Fachowe dny 2plus, kotrež wuhotujetej SMK a LaSuB w kooperaciji z RCW, přinošować k profilowanju bilingualneje wučby a k wutworjenju zhromadnosće wšitkich serbsce wuwučowacych wučerjow. Podobnu kooperaciju ze samsnym zaměrom by RCW tež w Braniborskej přewzał.

Hižo někotre lěta pak podpěra RCW w Delnjeje Łužicy fachowe konferency wučerkow serbsčiny a džělowy kružk wučerkow, kotrež bilingualnu Witaj-wučbu podawaja. Lektorki pěstuja zhromadne džěło z wučerkami a wučerjemi při wuwowanju wučbnicow a předstajenju wučbnych srědkow w šulach. Wědomostni sobudźěłaćerjo poradźuja praktikarjow na zakładze aktualnych wědomostnych dopóznaćow k dwu- a wjacerěčnosći a poskićuja kubłarkam a wučerjam dalekubłanja.

W Hornjeje Łužicy kaž tež w Delnjeje Łužicy přewjeduje so w zamołwitosći RCW tójšto rěčnych projektow za wšě staroby (pěstowarsku, zakładnošulsku, wyšošulsku a gymnazialnu) zwonka šule, kaž Witaj-camp, šula w zelenym, čitanske wubědźowanje abo swójbna schadźowanka.

W Choćebuzu přewjeduja so lětnje třidnjowske intensiwne rěčne kursy za personal pěstowarnjow a hortow.

Z přistajenjom rěčneho docenta a asistency w lěće 2021 organizuje Rěčny centrum WITAJ swój poskitk rěčnych kursow hornjoserbsčiny po regionach a ze šěrokim poskitkom za wšitke rěčne niwowy po Zhromadnym europskim referencnym ramiku za rěče.

Internataj w Choćebuzu a w Budyšinje słužitej jako přidatnej rěčneje rumaj k wudospołnjenju serbskorěčneje wučby na šuli.

Wot lěta 2011 ma Rěčny centrum WITAJ w Hornjeje Łužicy wotrad za šulske socialne džěło a rozšěrja z tym poskitk serbskorěčneje komunikacije za šulerjow a młodostnych a jich staršich. Aktualnje wukonja so šulske socialne džěło na wyšich šulach w Ralbicach, Worklecach, Radworju, Slepom a w Budyšinje. Swójbne kubłanje přewjeduje so w regionalnymaj teamomaj Kamjenc a Budyšin.

Do příchoda

Nastupajo wabjenje za dwurěčne kubłanje w zažnym dźěćatstwje a šulskim kubłanju widźimy wulku potrebu na **wudžěłanju informaciskeho a argumentaciskeho materiala** za rozdźělne skupiny staršich, kublarjow, wučerjow a młodostnych na zakładze wědomostnych dopóznaćow. K hižo eksistowacemu informaciskemu materialej maja so dalše materialije zhotowić. Tajke materialije nadžěłamy w kooperaciji z SMK a MBJS a naslědnymi kubłanskimi instancami.

Prezenca serbskeje rěče w digitalnych mediach je bytostna za jeje dalšu eksistencu we wšědnym žiwjenju. Tuž rozšěri RCW w přichodze swoje aktiwity na tutym polu a prócuje so wo trajne přidatne dźěłowe městno w lektoraće k wuwowanju digitalnych wučbnych srědkow. Zdobom wuwowa wotpowědne wobsahowe koncepty.

Rěčny centrum WITAJ njewobhladuje jako swój nadawk, so starać wo:

- problemy šulerskeho transporta,
- organizatoriske problemy podawanja serbšćiny na šulach,
- politiske zakłady zaručenja wučerskeho dorosta,
- iniciěrowanje politiskich akcijow nastupajo zwoprawdženje prawniskich postajenjow.

Nawod zastupjerjow Domowiny w šulskich konferencach w Delnjej a Hornjej Łužicy je wobstatk dźěławosće kubłanskeje referentki Domowiny a kubłanskeho wuběrka Zwjazkowego předsydstwa Domowiny. K tomu podadza so slědowace wujasnjenja:

Šulerski transport organizuje so w zamołwitosći Krajnoradneho zarjada a LaSuB resp. komunow a Šulskeho zarjada Braniborskeje. Zhoni RCW wo jednotliwych problematiskich padach abo dóstanje naprašowanja wot staršich, da informacije zamołwitym dale.

Podawanje serbšćiny na šulach organizować je přenja zamołwitosć šulskich nawodow w dorěčenju z LaSuB resp. Šulskim zarjadem Braniborskeje. Zhonja přistajeni RCW wo

konkretnych problemach, narěča je we gremijach kaž džěłowej skupinje pola MBJS abo we wodźenskej skupinje 2plus, zo móhli zamołwići jednać.

Politiske a prawniske zakłady zaručenja wučerskeho dorosta su naležnosć stata, Serbskeju radow a zamołwiteju za serbske naležnosće při knježerstwje na džěłowej runinje. Wo wučerski dorost a dorost šulskich socialnych džěłaćerjow stara so RCW w swoim praktiskim džěle – poskićuje praktika a zapřija studentow wučerstwa do swoich projektow.

Iniciěrowanje politiskich akcijow nastupajo zwoprawdźenje prawnskich postajenjow je w přěnim rjedže nadawk wolenych gremijow a zastupjerjow Domowiny – předsydy Domowiny, zwjazkowego předsydstwa, fachowego towarstwa SŠT, kubłanskeho wuběrka, župankow a županow w kooperaciji z regionalnymi řečnicami. RCW přidžěła fachowe argumenty za politiske akcije, njeměł so pak do róloweho konflikta nuzować, hdyž džěła z wotpowědnymi partnerami w fachowym pedagogiskim wobłuku wusko hromadže.

Kubłanskopolitiske nadawki, kotrež RCW w zwisku ze wšědnej džěławosću spjelnja, su slědowace:

- **naćiski konceptow** k spěchowanju serbskeje řeče (řečne planowanje),
- **wudžěłanje namjetow** za wobzamknjenja zwjazkowego předsydstwa w kubłanskich naležnosćach,
- **naćiski za stejišća** Domowiny k prawnskim wuwjedženjam (zakonje, ..., doporučenja),
- **wothłosowanje džěłowych ćežišćow** z předsydu Domowiny a wobdžělenje na posedženjach prezidija a Zwjazkowego předsydstwa Domowiny,
- **jednanja ze zastupjerjemi statnych institucijow** w kubłanskich naležnosćach nastupajo serbšćinu (SMK, MBJS ..., młodžinski zarjad),
- **přednoški wo europskich, prawnskich a politiskich zakładach** nastupajo škit narodnych mjeńšin,
- **wothłosowanje kubłanskopolitiskich aktiwitow** z druhimi serbskimi institucijemi a towarstwami,

- **wothłosowanje ze serbskimi zastupjerjemi w kubłanskopolitiskich gremijach** krajneje a komunalneje runiny (wuběrk za kulturu a kubłanje wokrjesa Budyšin, kubłanska rada Sakskeje ...)

Budyšin, 10.11.2024